

Sterfste in de stal

Wakker Dier
December 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Resultaten	4
3	Conclusie	7
4	Aanvullende bronnen	10

1 Inleiding

In 2016 publiceerde Wakker Dier het rapport 'Sterfte in de veehouderij', waarin berekend is hoeveel dieren er sterven in de stallen van de veehouderij en tijdens transport. Ook is uitgezocht wat daarvoor de belangrijkste redenen zijn. Deze analyse is in 2020 geüpdatet op basis van de meest recente kengetallen van het CBS, Kwantitatieve Informatie Veehouderij (KWIN), Gezondheidsdienst voor Dieren en Rijksdienst voor Ondernemend Nederland.

2 Resultaten

Hieronder staan de resultaten van 2020 (links) en 2016 (rechts). In tegenstelling tot het rapport uit 2016 is nu ook de sterfte door transport bij pluimvee meegenomen, omdat hiervoor voldoende betrouwbare cijfers voorhanden waren, voor zowel 2016 als 2020. Een aantal sterftcijfers van 2016 is geactualiseerd na het vrijkomen van meer gedetailleerde gegevens van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) en de sectoren zelf.

Tabel 1 uitvalspercentages en aantal dode dieren in 2020 en 2016. Het * betekent dat in KWIN-V geen specifieke pluimveesterftcijfers heeft voor sommige (houderijfases) van pluimveesoorten; hiervoor zijn in dat geval de sterftcijfers van vleeskuikens aangehouden.

Diersoort	Diercategorie	Fase / aspect	Sterfte % 2020	Aantal dode dieren in 2020	Sterfte% 2016	Aantal dode dieren in 2016
Vlees kuikens	Ouderdieren	Sterfte hanen*	3,3%	36.000	3,2%	42.000
	Ouderdieren	Sterfte hennen*	3,3%	200.000	3,2%	240.000
	Eieren/kuikens	Sterfte op broederij	1,0%	4.000.000	1,0%	4.200.000
	Vleeskuikens	Sterfte	3,3%	13.000.000	3,2%	13.000.000
	Vleeskuikens	Sterfte transport	0,2%	770.000	0,2%	790.000
	Totaal			18.006.000		18.272.000
Leghennen	Ouderdieren	Sterfte hennen en haantjes	4,5%	71.000	4,5%	66.000
	Eieren/kuikens	Sterfte op broederij*	1,0%	730.000	1,0%	790.000
	Leghennen	Sterfte tijdens opfok	4,3%	1.200.000	4,3%	1.100.000

WAKKER DIER – STERFTE IN DE STAL

	Leghennen	Sterfte tijdens productieperiode	7,9%	3.600.000	7,5%	3.800.000
	Leghennen	Sterfte tijdens transport*	0,2%	62.000	0,2%	68.000
	Totaal			5.663.000		5.824.000
Varkens	Biggen	Sterfte voor spenen	12,2%	4.000.000	13,5%	4.500.000
	Opfokzeugen	Sterfte	2,0%	3.100	2,0%	3.400
	Zeugen	Sterfte	6,0%	66.000	5,0%	57.000
	Vleesvarkens	Sterfte	2,5%	440.000	2,3%	400.000
	Totaal			4.509.100		4.960.400
Runderen	Kalveren	Sterfte 0-24u	7,6%	130.000	8,9%	170.000
	Jongvee	Sterfte 24u-2w	2,6%	41.000	3,1%	55.000
	Jongvee	Sterfte 2w-56d	3,2%	14.000	4,0%	27.000
	Jongvee	Sterfte 56d-1j	0,6%	2.500	0,8%	5.100
	Pinken	Sterfte 1-2j	0,8%	3.000	0,8%	4.500
	Melkkoeien	Sterfte 2j ev	0,8%	12.000	0,8%	14.000
	Vleeskalveren	Sterfte	3,0%	58.000	3,0%	53.000
	Totaal			260.500		328.600

WAKKER DIER – STERFTE IN DE STAL

Geiten	Lammeren geboorte	Sterfte	10,0%	19.000	10,0%	18.000
	Lammeren opfok	Sterfte	8,4% [‡]	3.100 [‡]	8,4%	3.500
	Lammeren afmesten	Sterfte afmestlammeren	24,3% [‡]	32.000 [‡]	24,3%	30.000
	Melkgeiten	Sterfte	6,6%	28.000	6,7%	20.000
	Totaal			82.100		71.500
‡ Er zijn geen nieuwe cijfers beschikbaar over de sterfte van geitenlammeren.						
Schapen	Lammeren	Sterfte	11,4%	120.000	11,4%	110.000
	Ooien	Sterfte	1,9%	8.300	1,7%	7.400
	Totaal			128.300		117.400
Konijnen	Vleeskonijnen	Sterfte voor spenen	9,0%	280.000	11,0%	320.000
	Vleeskonijnen	Sterfte na spenen	9,0%	250.000	9,0%	240.000
	Totaal			530.000		560.000
Kalkoenen	Vleeskalkoenen	Sterfte	8,0%	130.000	8,0%	190.000
Eenden	Vleeseenden	Sterfte	3,0%	190.000	3,0%	210.000
Totaal				29.499.000		30.533.900

Conclusie

In de afgelopen vier jaar zien we bij veel diercategorieën weinig verbetering, of zelfs een verslechtering van het percentage dieren dat vroegtijdig in de stal overlijdt. De problemen die ten grondslag liggen aan de hoge uitvalcijfers in de Nederlandse veehouderij zijn dan ook veelal niet opgelost.

Aandacht voor dit hoge sterftcijfers in de media en bij de overheid lijkt wel enigszins te werken. Na veel ophef heeft de sector de hoge biggen- en kalversterfte iets terug weten te dringen. Desalniettemin is die nog altijd hoog (respectievelijk 12,2 en 7,6 procent). Bij geitenlammeren zijn nog geen nieuwe cijfers bekend, wel zijn daar een paar interessante ontwikkelingen gaande. Hieronder worden deze ontwikkelingen en andere opvallende diercategorieën uitgelicht.

Vooraf kippen en jonge dieren

In 2020 overleden naar schatting 29,4 miljoen dieren vroegtijdig in de stal. Het grootste deel hiervan zijn kippen: vleeskuikens en leghennen. Omdat we in Nederland per jaar enorme aantallen vleeskuikens houden, maken zij het grootste deel uit van de sterfte (18 miljoen). Onder de kippen lopen de leghennen tijdens de legperiode procentueel gezien het grootste risico om in de stal te overlijden (7,9 procent).

Er zijn diersoorten met hogere uitvalspercentages dan leghennen. Hogere percentages zijn te vinden onder geiten, varkens, schapen, konijnen en vleeskalkoenen. Bij dieren waar onderscheid wordt gemaakt in leeftijdscategorieën, valt op dat de sterfte onder de jonge dieren vaak het hoogst is (zie tabel 2). Uitzonderingen op de regel zijn de eerdergenoemde leghennen en de vleeskonijnen. Bij deze laatste groep is de sterfte voor en na het scheiden van het moederkonijn (het spenen) even hoog (9 procent).

Tabel 2 Bij dieren waar onderscheid wordt gemaakt in leeftijdscategorieën valt op dat de sterfte onder de jonge dieren vaak het hoogst is. Deze tabel toont van de diercategorieën waar onderscheid naar leeftijd gemaakt wordt de fase met het hoogste uitvalspercentage. * voor de geitenlammeren zijn er nog geen nieuwe cijfers bekend.

Diercategorie	Fase met hoogste uitvalspercentage	Uitvalspercentage
Geiten	Afmestlammeren	24,3%*
Varkens	Biggen (voor spenen)	12,2%
Schapen	Lammeren	11,4%
Konijnen	Zowel voor als na spenen	9%
Leghennen	Productieperiode	7,9%
Runderen	Kalveren (0-24h)	7,6%

Vleeskuikens en leghennen

De meeste dieren die vroegtijdig overlijden zijn kippen. Dit komt doordat kippen in aantallen verreweg de meest gehouden boerderijdieren in Nederland zijn. Binnen de kippen zijn twee rassen te onderscheiden: de vleeskuikens en de legkippen. Van de vleeskuikens overleden er afgelopen jaar 18.006.000 vroegtijdig, hier komen nog eens 5.663.000 legkippen bovenop.

Opvallend is dat bij leghennen het hoogste uitvalspercentage niet onder de jonge dieren zit – de versnipperde haantjes niet meegerekend – maar onder de hennen die eieren leggen. Leghennen zijn genetisch zo geprogrammeerd (gefokt) dat zij veel meer eieren leggen dan vroeger. Waarschijnlijk is dit ook een reden dat zij juist in de legperiode een hogere uitval kennen: de hoge productie vraagt zoveel van hen, dat zij ze in de loop van de legperiode steeds verder verzwakken. Veel voorkomende doodsoorzaken in deze periode bij leghennen zijn infecties met bijvoorbeeld E. Coli, pikkerij en zogenaamde ‘slijters’. De laatste groep kippen vermagert langzaam omdat ze in een negatieve energiebalans zitten waar ze niet meer uit komen. Ook bloedluis-plagen komen geregeld voor en kunnen de dieren verzwakken.

Dode legkippen worden uit de stal gehaald.

Bij vleeskuikens is de procentuele sterfte iets gedaald. Dit komt waarschijnlijk doordat er steeds meer (iets) trager groeiende rassen worden gehouden, die vaak ook onder net iets betere omstandigheden leven.

Naast dierenleed bij de kippen die omkomen in de stal, zijn er door de enorme aantallen kippen die sterven ook echt méér kippen nodig. Natuurlijk om aan de vraag naar eieren en vlees te voldoen, maar ook een stap hoger in de keten. Dit komt omdat elke kip een moeder heeft die een bepaald aantal eieren per jaar legt. Als veel kuikens vroegtijdig sterven zijn er dus niet alleen meer kuikens nodig, maar ook meer moeders om al die eieren te leggen waar de kuikens uitkomen. Voor de 18 miljoen vleeskuikens die jaarlijks sneuvelen, heb je ruwweg ruim 90 duizend extra moeders nodig die – in geval van plofkippen – hun leven lang op een hongerdieet staan. Via deze weg levert de vroegtijdige sterfte dus ook extra kippenleed op.

Geitenlammeren

De sterfte onder de geitenlammeren die gehouden worden voor hun vlees was in 2016 buitenproportioneel hoog. Er zijn sindsdien geen nieuwe cijfers bekend. Er zijn wel wat ontwikkelingen geweest. Veel bokjesmesters zijn gestopt, bedrijven die geiten melken houden nu vaker de bokjes en ongewenste sikjes (vrouwelijke geiten) op het bedrijf totdat ze naar de slacht gaan. In mei 2020 publiceerden [Investico](#), [EenVandaag](#) en [de Groene Amsterdammer](#) een onderzoek waaruit blijkt dat de afzet van geitenvlees door corona zo is verslechterd, dat de bokjes nu op jonge leeftijd worden “doorgedraaid met als enig doel hondenvoer of destructie.”

Ook dierenwelzijnsorganisatie [Eyes On Animals](#) besteedde hier onlangs aandacht aan. Zij melden dat in 2020 maar liefst 80 tot 90 procent van de bokjes al na zeven dagen naar de slacht ging. Beide partijen schrijven dat er ook bokjes naar slachthuizen worden gebracht die jonger dan zeven dagen zijn. Deze dieren zijn, volgens een oud-bokkenhouder in de Groene Amsterdammer “Zo fragiel dat ze halfdood, half levend op het slachthuis aankomen.”

Doordat de jonge geitjes nu zo extreem vroeg naar de slacht gaan, is het goed mogelijk dat het percentage dieren dat bezwijkt in de stal afgenomen is. Dit zou een zeer onethische ‘oplossing’ zijn voor het probleem van de ‘overtollige’ jonge geitjes waar de melkgeitenhouderij mee kampt.

Biggen

De aandacht voor de hoge biggensterfte in de afgelopen jaren, lijkt de sector een klein zetje te hebben gegeven. De biggensterfte onder de kleinste biggen (tot 25 kilo) is gedaald van 13,5 naar 12,2 procent. Een daling van 1,3 procentpunt. Daarmee komt de sterfte op één op de acht biggen die vroegtijdig overlijden. Dit is het op een na hoogste uitvalspercentage in de veehouderij.

Naast het management op de boerderij, speelt ook het aantal biggetjes dat wordt geboren per zeug een rol. Moedervarkens zijn in de afgelopen decennia zo gefokt dat ze per zwangerschap steeds meer biggetjes op de wereld zetten. Hierdoor zijn de biggen klein en zwak. In sommige gevallen komen ze zelfs met licht misvormde kopjes ter wereld. Deze zogenoemde IUGR-biggen (IntraUterine Growth Restricted), hebben zich in de baarmoeder niet goed kunnen ontwikkelen en hebben een lagere overlevingskans.

Hoewel de focus ook binnen de fokkerij iets lijkt te schuiven van alleen zo groot mogelijk tomen richting grote tomen én hogere overleving van de biggen, is de toomgrootte nog altijd hoog.

Dode big in het hok bij het moedervarken.

Kalveren

In 2016 was de torenhoge cumulatieve kalversterfte van kalveren tot één jaar een punt van zorg. Het hoogste sterftepercentage was onder de kleinste kalfjes op de melkveehouderij: 8,9 procent van de kalveren haalde de eerste 24 uur niet. Hieronder vallen ook de kalfjes die doodgeboren zijn. De aandacht voor de hoge sterfte lijkt – net als bij de biggen – ook binnen deze groep dieren wat verbetering te hebben bewerkstelligd. In 2020 ligt de sterfte bij deze jongste groep op 7,6 procent. Met andere woorden: in 2016 stierf ruwweg één op de elf kalfjes binnen de eerste 24 uur (inclusief doodgeboren), in 2020 was dat één op de dertien.

Opvallend genoeg is de sterfte op vleeskalverhouderijen níet afgenomen. Deze ligt wederom op 3 procent. Omdat er meer kalveren werden gehouden in 2020, zijn er hierdoor afgelopen jaar méér kalfjes gestorven dan in 2016.

Calamiteiten

Naast 'voorspelde' sterfte in de stal, sterven er ook jaarlijks dieren vroegtijdig door calamiteiten als brand, ruimingten ten gevolge van dierziekte-uitbraken, het uitvallen van de ventilatie, kanteling van vrachtwagens, het instorten van vloeren waardoor dieren in de mestput vallen en verhoogde sterfte door hete zomers (hittestress).

Zo kwamen in 2020 – bovenop de sterfte die hier al genoemd is – nog eens 105.000 dieren om bij stalbrand en werden 585.000 kippen en eenden geruimd in verband met de uitbraak van vogelgriep (dd 15 december 2020).

3 Aanvullende bronnen

GD - 2019 - Monitoring Diergezondheid Rundvee 2019 - 3e kwartaal

Verzamelbrief dierenwelzijn landbouwhuisdieren 2020

WUR - 2020 - Vroege sterfte van biggen, kalveren en melkgeitenlammeren

Varkens.nl - 2020 - Denen spenen 33,6 big per zeug per jaar

WUR - 2012 - Verlagen van uitval bij leghennen

Boer en tuinder - 2019 - Do's-and-don'ts bij het managen van grote tomen